

BÍLÁ LABUŤ A TY DALŠÍ

Jak se daří slavným obchodákům

Ochotná obsluha ve stejnokrojích, služby na úrovni a úhledně vyskládané zboží v několika patrech, kde zákazníci mohou korzovat. Televizní seriál Zlatá labuť připomíná, jaký lesk mělo nakupování před téměř sto lety. Zjišťovali jsme, které slavné obchodáky přežily do dnešních dnů, a jestli se v nich pořád tak dobře nakupuje.

Jiří Sotona

Prvorepublikové i ještě o něco starší obchodní domy přinesly do našich končin dosud nepoznaný způsob prodeje zboží, často luxusního a z dovozu. To vše navíc v prostředí architektonicky promyšlených budov, které si časem vysloužily památkovou ochranu, ať už stojí v Praze, Ostravě, nebo třeba v Jaroměři.

Tvůrci seriálu Zlatá labuť na TV Nova netají, že inspirací jim byla jiná labuť – Bílá. Obchodní dům Bílá labuť v ulici Na Poříčí v Praze navrhli architekti Josef Hrubý a Josef Kittrich a od začátku se mohl chlubit na svou dobu revolučními novinami, třeba moderními eskalátory, na dlouhou dobu jedinými

v hlavním městě, potrubní poštou spojující jednotlivé pokladny s ústředím nebo otáčejícím se neonovým poutačem ve tvaru labutě.

O zákaznky tu na ploše 15 000 metrů čtverečních pečovalo přes 500 zaměstnanců. Ti dostávali každý rok třináctý plat a prémie podle výsledků hospo-

daření a během nařízené polední pauzy se mohli slunit na terase s lehátky.

Seriálová Zlatá labuť se otevřela v předvečer německé okupace v březnu 1939, což není jen scénaristická berlička, neboť její skutečný předobraz přivítal první zákaznky pouhé čtyři dny po vstupu německé armády na

naše území. Přes všechny dějinné události ale obchodním domem zůstal dodnes. Funguje navzdory přibývajícím konkurencím novějších obchodáků a svůj účel si chce ponechat i po probíhající rekonstrukci.

Labuť září novou fasádou

V roce 1991 jej získala česká společnost Transakta, která do něj průběžně investuje. V suterénu se nachází supermarket, v přízemí knihkupectví nebo prodejna elektroniky, avšak z vyšších pater se ozývá stavební hluk. Až ve 4. patře naleznete posilovnu a nad ní samoobslužnou restauraci.

Kvůli špatnému technickému

stavu se památkově chráněná budova opravuje už několik let. „První fáze, obnova celého proskleného průčelí do ulice Na Poříčí, už je hotová,“ říká architekt Marek Tichý ze studia TaK Architects, které se proměny chopilo. „Majitel byl tak důsledný, že jsme pro nová skla jeli až do manufaktury ve Švýcarsku, kam přesídlila původní meziválečná výroba. Je to tak specifická technologie, že to nikdo jiný neumí,“ objasňuje. Skleněné tabule zasazené v ocelovohliníkových rámech jsou totiž vyplněny vrstvou skleněných vláken. To zajišťuje žádoucí rozptýlení světla v interiéru a tepelnou a akustickou izolaci.

Druhá etapa, úprava obchodních podlaží, by měla být podle slov architekta hotová zhruba v polovině letošního roku. „Transakta měla od začátku záměr, že obchodní dům musí zůstat obchodním domem a že ho nikomu neprodá,“ ujišťuje Marek Tichý, že nakupování v Bílé labuť zůstane. Závěrečná fáze přinese největší změnu, ačkoli vlastně jen naváže na nerealizované předválečné plány. Přestavba šedivého dvora určeného pro zásobování předpokládá mimo jiné jeho zastřešení, vytvoření pobytového atria a také pasáže směrem do Petřské čtvrti. Práce potvrzují následující tři nebo čtyři roky.

„Autoři Bílé labutě se vyjádřili, že naše země má sice skvělou ekonomiku, ale chybí jí moře. Proto se našimi přístavy měla stát velká města, v nichž vybudujeme obchodní třídy a na nich ‚zaparkujeme‘ krásnou architekturu. Takovým pamítkem včetně kapitánského můstku, který ční nad hlavním tělem, je právě Bílá labuť. Byl to takový poetický motiv, ale myslím, že se to povedlo a že ta zářící labuť i po 90 letech lidi stále oslovuje,“ říká architekt.

Obchodák otevřený krátce před druhou světovou válkou je vrcholnou ukázkou rozmachu prvorepublikových budov tohoto typu. Jak Labuť, tak i další slavné obchodní domy v českých regionech jsou spjaty se jmény svých zakladatelů – Broukem a Babkou.

Jaroslav Brouk (1884–1953), rodák z Hlinců na Plzeňsku, chtěl být obchodníkem už od mala. Na pražské obchodní akademii se seznámil se spolužákem Josefem Babkou a společně se rozvíjeli obchod v pražských Holešovicích v dnešní ulici Milady Horákové.

Z nárožní osmipatrové budovy v Liberci předloni odešla prodejna obuvi Baťa a s ní i její červené logo na střeše

Zpočátku se zaměřovali na koloniální zboží z dovozu, časem přidávali takřka vše, co se na obchodní dům sluší a patří. Jaroslav Brouk nepolevil, ani když se Josef Babka ze zdravotních důvodů z podnikání brzy stáhl. Investoval do reklamy, tiskl katalogy a řídil se heslem, že zákazníci si mají zboží nejen prohlédnout, ale i osahat. Vstřícnost prodávaců a pohodlí při nakupování se staly průvodními znaky všech „broukáren“, jak se jeho obchodním domům přezdívalo.

Ještě před Bílou labutí expandoval Jaroslav Brouk za hranice hlavního města. Zatímco plzeňský obchodák je zdobnější, navržený v duchu pozdní secese, ostatní stavby v jiných městech už jsou poplatné strohému funkcionalismu.

I v současnosti všechny nadále stojí, ovšem jako prodejny pestrého zboží už neslouží žádná. V Plzni sídlí banka, v Brně pobočka obuvnictví Baťa, z ostravské je Dům knihy a v budějovické najdete všehočůť včetně baru Broukárna. Bratislavský obchodák se přejmenoval na Dunaj a aktuálně čeká na velkou rekonstrukci. TV Markíza do něj dějově zasadila seriál Dunaj, k vašim službám, tedy slavnou dobu Zlaté labutě.

Liberec: místo Babky čubka

Výrazný nápis Brouk & Babka se dosud vyjímá na fasádě obchodního domu z roku 1936, který stojí v Pražské ulici v Liberci a je dílem architekta Jana Gillara. Ne náhodou je o tři roky mladší Bílá labuť v Praze, kde měl Gillar na starost interiéry, už od pohledu s nadsázkou řečeno jeho větší kopii.

Elektronika ve výloze Bílé labutě v roce 1960.

Jaroměřský obchodník, dnes muzeum, opět prokoukl. Foto PRAVO – Petr Horník (3)

Dekoratívni prvky se v něm zachovaly do dnešních dnů.

Dominantou prvního patra je kruhová galerie s až nepřijemně nízkým zábradlím.

Jména zakladatelů se na fasádu vrátila na podzim loňského roku po téměř pěti letech, kdy jí dominoval nápis Snowbitch, tedy do slova Sněžná čubka. Co naplat, že se tak nazývá prodejna sportovního vybavení, která tu v té době sídlila. Podnikatel Lukáš Puchta, jemuž dům od roku 2017 patří, se hájil mimo jiné tím, že bitch je výraz pro fenu, avšak tento význam je tím vulgárním už dávno zastíněn. Nápis každopádně vyměnil svévolně, což rozčlilo památkáře i veřejnost.

Ve 30. letech byli jedni z mála, kteří zastupovali firmu Aero. Jednu aerovku měli dokonce zaparkovanou ve výkladní skříni
MARTINA VÍTKOVÁ

Majitel se už dříve vyjádřil, že chtěl v domě oživit obchodního ducha. Podnikání na sice frekventovaném místě, ale v silné konkurenci větších nákupních chrámů se mu však nedařilo podle představ. Vyšší patra jsou prázdná, jen v přízemí se nachází prodejna levných potravin, ovšem ani s tou zjevně není vše v pořádku.

„Nájemcem prodejny po Snowbitch se stala firma Nejlevnější potraviny, s. r. o., které však bylo nařízeno ukončit nepovolené užívání. Vlastník sice

loni na podzim požádal o povolení změny užívání z prodejny sportovních potřeb na prodejnu potravin, nicméně nájemce činnost neukončil a byl opakovaně pokutován za užívání stavby v rozporu s kolaudací stavby. Poslední pokuta za tento přeštok nabyla právní moci 28. 2. 2023,“ sdělila mluvčí libereckého magistrátu Jana Kodymová a dodala, že v současnosti se hledá nový nájemce.

Nákupní trendy se mění a takzvané vertikální nakupování, kdy je nutné projít několik menších pater, už tolik netáhne. Liberecký dům Brouk & Babka to dokazuje. Po nákladné rekonstrukci se otevřel v roce 2005, avšak žádný nájemce v něm dlouho nevydržel.

Baťovské budovy, avšak bez Bati

Pro další důkaz současných trendů stačí sejít Pražskou ulicí v Liberci o sto metrů níže. Z nárožní osmipatrové budovy předloni odešla prodejna obuvi Baťa a s ním i její červené logo na střeše. Dílo architekta Vladimíra Karfíka, jenž svými stavbami přispěl i k rozmachu prvorepublikového Zlína, je od roku 2015 ve vlastnictví developerské společnosti Heritage Real Estates.

„Portfolio nájemců se změnilo s tím, jak se změnilo nákupní chování zákazníků, takže prodejna Baťa, která byla ve čtyřech patrech budovy, logicky usoudila, že je pro ni zajímavější prostor v nákupním centru ve stejné lokalitě, kde se vejde do jednoho podlaží. Celá funkce prodejny je tak jednodušší,“ říká manažer developerské společnosti Viktor Šimeček.

Po rekonstrukci přede dvěma lety je nyní podle jeho slov naplněn objekt kombinací služeb, obchodu a kanceláří. „V přízemí je kavárna, dále se tam nachází realitní kancelář, architekt a advokátní kancelář.“

Společnost vlastní a pronajímá i další baťovské obchodníky z 30. let minulého století – v Opavě, Ostravě a v Olomouci. Podle Viktora Šimečka však prodej obuvi zůstal už jen v prv-

ním jmenovaném městě. Ostravský obchodník opustil Baťa v roce 2015, olomoucký o šest let později, pokaždé z důvodu přesunu do atraktivnějších nákupních galerií s větším pohybem zákazníků. „Obecně se dá říct, že maloobchod funguje v přízemí, ostatní patra jsou věnována jinému účelu,“ shrnuje manažer současnost někdejších baťovských budov.

Jaroměř: krátká doba slávy

Některé proslulé obchodní domy slouží většinu své existence jinému účelu. To je případ Jaroměř, kde první budovu tohoto typu v severovýchodních Čechách otevřel v roce 1911 podnikatel Josef Wenke. Architekt Josef Gočár, spjatý především s nedalekým Hradcem Králové, vyprojektoval železobetonovou konstrukci, kterou předradil na svou dobu unikátní ocelovoskleněnou fasádou. Svůj lesk však dům začal ztrácet už ve 30. letech a od roku 1947 v něm sídlí městské muzeum. Na konci března se otevřel veřejnosti po dvouleté rekonstrukci, na níž se podílel architekt David Vávra.

„Dům sám o sobě je muzejním exponátem,“ říká historička a zaměstnankyně muzea Martina Vítková a vysvětluje, že v nynější podobě by se měl ještě více přiblížit době svého vzniku a dát návštěvníkům pocítit, čím byl pro město a okolí tak významný. „Nová expozice připomene rodinu Wenke a její obchodování. Bude tu také sál jaroměřských rodáků a další, proměnné výstavy,“ prozradila ještě před slavnostním otevřením.

Ze zařízení někdejšího obchodního domu se kromě lustru, elektrického výtahu či obložení sloupů nic nezachovalo. Při rekonstrukci však byla odkryta původní xylolitová podlaha, což jsou dřevěné piliny smíchané s chemickým pojivem, které dohromady vytvářejí efektní jednolitý povrch beze spár, avšak náchylný na vlhkost a změnu teplot. Na svém místě zůstává i kruhová galerie, z níž je možné shlédnout z prvního patra do přízemí.

Nakupování v pražské Bílé labuti by se mělo v plném lesku vrátit letos v létě.

Foto PRAVO – Milan Malíček

Albert Wenke, otec zakladatele obchodního domu, pocházel z nedalekých polských Dušníků a v Jaroměři se usadil se svou českou manželkou. Rodina zbohatla na výrobě dekorativních předmětů zdobených mušlemi, což bylo velmi žádané luxusní zboží v celém Rakousku-Uhersku. Úspěch proto ponoukl Albertova syna Josefa ke stavbě obchodního domu.

Přístavy se měla stát velká města, v nichž vybudujeme obchodní třídy a na nich ‚zaparkujeme‘ krásnou architekturu
MAREK TICHÝ

Jeho část vyhradili výrobkům s mušlemi, své oddělení dostala obuv, hračky a také zboží, které zastřešovalo heslo Vše pro kuchyň. Josefovi synové přidali také prodej motocyklů a automobilů. „Ve 30. letech byli jedni z mála v okolí, kteří zastupovali firmu Aero. Jednu aerovku měli dokonce zaparkovanou ve výkladní skříni,“ říká Martina Vítková.

Rozpad Rakouska-Uherska však omezil možnosti odbytu

a ekonomická krize ve 30. letech přinesla úpadek. „V roce 1938 byli bratři nuceni stavbu prodat v dražbě, čímž umožnili dluhy,“ uvádí historička. Mu-

zeum se sem nastěhovalo záhy po válce, od roku 1958 je dům památkově chráněn a před šesti lety byl „povyščen“ na národní kulturní památku. →

PR2542

AUTO DOJELO, DOVOLENÁ JEDE DÁL

Přístavy se měla stát velká města, v nichž vybudujeme obchodní třídy a na nich ‚zaparkujeme‘ krásnou architekturu
MAREK TICHÝ

Jeho část vyhradili výrobkům s mušlemi, své oddělení dostala obuv, hračky a také zboží, které zastřešovalo heslo Vše pro kuchyň. Josefovi synové přidali také prodej motocyklů a automobilů. „Ve 30. letech byli jedni z mála v okolí, kteří zastupovali firmu Aero. Jednu aerovku měli dokonce zaparkovanou ve výkladní skříni,“ říká Martina Vítková.

Rozpad Rakouska-Uherska však omezil možnosti odbytu

ASISTENCE K AUTOPOJIŠTĚNÍ s prémiovým rozsahem

- Bezlimitní odtah v ČR i Evropě
- Náhradní vůz až na 15 dní

ČPP
VIENNA INSURANCE GROUP

Liberecká „broukárna“ spíše přežívá, než vzkvétá.

Foto PRÁVO – Jiří Sotona (2)

Baťovský obchodák v Liberci novou náplň našel, ale už bez Bati.

Pardubice: pasáž spravuje město

Rovněž od roku 1958 je památkově chráněna i Machoňova pasáž v Pardubicích, která umožňuje pěším dostat se z třídy Míru do čtvrti Karlovi-na. Průchod lemovaný malými i většími obchody je srdcem domu, jenž za dva roky oslaví 100 let od svého otevření.

Malé jubileum si ale připomíná i letos, kdy je to deset let od rekonstrukce za částku 180 milionů korun, která chátající nákupní galerii opět rozsvítla. Součástí všech objektů, které celý dům tvoří, je také 36 bytů a podzemní i nadzemní parkoviště.

Jestli se jí bude dařit v konkurenci modernějších obchodáků, je v zájmu samotného města, neboť vlastníkem a správcem pasáže je městská společnost Rozvojový fond Pardubice (RF).

Snažíme se do pasáže přilákat i drobné společenské akce, které by ji oživily a přivedly nové zákazníky

MICHAL DRENKO

Dílčí změny se tu udály i v posledních letech. „Původní kanceláře v 1. patře ve vstupech B a D se propojily a jejich nájemcem se stala společnost Post Bellum – Institut Paměti národa, která obsadila i původní sklepy. Nyní je zde umístěna technologicky unikátní projekční expozice, která provází návštěvníky 20. stoletím a vypráví skutečné příběhy pamětníků prostřednictvím soukromého kina.

Zdivo původního sklepení bylo zachováno a doplňuje tak autentičnost některých příběhů,“ říká místopředseda představenstva RF Michal Drenko. Kromě obchodů tu našlo místo také informační centrum a v suterénu působí amatérské Divadlo Exil.

Budova dostala jméno po svém tvůrci architektu Ladisla-

vu Machoňovi, jenž se při návrhu pasáže ve stylu art deco inspiroval obdobnými stavbami v Paříži. Průchod v současnosti lemuje 11 provozoven. Kopírovací služby tu byly už před rekonstrukcí, jiní se tu zabydleli po ní.

Některé prostory však vinou nezájmu zákazníků nebo konkurence v okolí obsadili noví nájemci. „Jedná se o tržní prostředí, které se vyvíjí a které nemůžeme regulovat,“ reaguje Michal Drenko. „Naším nájemníkům se snažíme maximálně vycházet vstříc a případné problémy s nimi vždy včas řešit. Snažíme se do prostoru pasáže přilákat i drobné společenské akce, které by ji oživily a provozovatelům přivedly nové zákazníky.“

Užívá se ten, kdo je výjimečný

„Jsou to nádherné prostory, které by si zasloužily, aby sem lidé chodili,“ souhlasí Lenka Čerňovská, jejíž krejčovský salon má adresu v pasáži čtyři roky. „Ne že by tu bylo úplně mrtvo, ale hodně lidí si tudy jen zkracuje cestu bez toho, aby zůstali dovnitř. Dnešní způsob života je asi takový, radši jedou do supermarketu. Naproti v kavárně už je několikátý nájemce, obchody s potravinami taky nevydržely,“ říká. Pochvaluje si ale nižší nájem, než by dostala v obchodáku v soukromých rukou, a taky vzhled pasáže. „Krejčovský salon se sem krásně hodí,“ míní.

„Mohlo by to tu být živější,“ přidává se Jana Vaňátová, prodáváčka z prodejny bytových doplňků a dekorací ve skandinávském stylu. „Pasáž je určitě hezká, ale za sebe si myslím, že by tu mohlo být něco jiného než třeba pojišťovna. Ale chápu, že doba je pro malé obchodníky těžká. My jsme tu devět let a zákazníci k nám chodí, protože máme věci, které v okolí nenajdou,“ říká a poodhaluje tak možný recept na úspěch i pro jiné proslulé nákupní domy, které chtějí i v 21. století zůstat pro zákazníky atraktivní. ■

jiri.sotona@pravo.cz